

Toruń, 31.08.2018 r.

*dr hab., prof. UMK **Joanna Marszałek-Kawa**
Wydział Politologii i Studiów Międzynarodowych
Uniwersytetu Mikołaja Kopernika
Katedra Systemu Politycznego RP*

Strona | 1

R E C E N Z J A

rozprawy doktorskiej Pani **mgr Magdaleny Bewicz**
nt. ***Aktywność wyborcza polskich emigrantów w Wielkiej Brytanii
wobec wyborów w Polsce***

przygotowanej pod kierunkiem naukowym
prof. zw. dr. hab. Alicji Stępień-Kuczyńskiej,
z udziałem promotora pomocniczego dr Agaty Włodarskiej Frykowskiej.
Wydział Studiów Międzynarodowych i Politologicznych,
Katedra Systemów Politycznych Uniwersytetu Łódzkiego, ss. 248.

1. Ocena dotychczasowego dorobku naukowego, osiągnięć dydaktycznych oraz aktywności organizacyjnej

Pani mgr Magdalena Bewicz w 2012 roku ukończyła studia licencjackie i magisterskie na kierunku filologia angielska na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu Łódzkiego. Jest też absolwentką europeistyki. W latach 2010–2015 studiowała na Wydziale Studiów Europejskich Wyższej Szkoły Gospodarki Krajowej w Kutnie. Doktorantka posiada pewne doświadczenie dydaktyczne. Mgr Bewicz prowadziła zajęcia z zakresu lektoratu języka angielskiego na Wydziale Studiów Międzynarodowych i Politologicznych Uniwersytetu Łódzkiego oraz w Wyższej Szkole Gospodarki Krajowej w Kutnie.

Do recenzenta należy również zadanie dokonania pewnej oceny dorobku naukowego Doktorantki. W moim przekonaniu jest on wystarczający, choć pozostawia pewien niedosyt. Pani mgr Magdalena Bewicz jest autorką trzech opracowań: *Polityczne następstwa przyjmowania emigrantów polskich w Wielkiej Brytanii, czyli rzecz o wyzwaniach brytyjskiej polityki migracyjnej; The current role of Polish emigrants in the United Kingdom vs stereotypical perceiving them as one of the Slavic minorities; Great Britain's attitude towards the Ukrainian Crisis*. Kandydatka uczestniczyła w kilku konferencjach naukowych. Na czterech wygłosiła referaty, których temat pokrywa się z przedmiotem Jej dociekań naukowych. Aktywność naukowa i organizacyjna Pani magister jest na wystarczającym poziomie. W dalszej karierze naukowej Doktorantki należałoby jednak wzmocnić popularyzatorską stronę aktywności naukowej zagranicą.

2. Ocena rozprawy doktorskiej

Badania nad zachowaniami politycznymi polskich emigrantów stanowią przedmiot dociekań socjologów, politologów, w tym także specjalistów od marketingu politycznego. Powstają kolejne ciekawe opracowania poświęcone analizie zachowań wyborczych Polaków na emigracji. Z zadowoleniem należy przyjąć ambitną próbę podjętą przez mgr Magdalенę Bewicz przedstawienia tytułowej problematyki w przedłożonej do recenzji rozprawie doktorskiej. W omawianej dysertacji pt. ***Aktywność wyborcza polskich emigrantów w Wielkiej Brytanii wobec wyborów w Polsce*** Autorka podejmuje więc ważne i aktualne zagadnienie. Wnioski płynące z pracy mogą wpływać na ocenę sytuacji politycznej w kraju oraz pozwolić budować przyszły obraz powyborczy. Powinny także, na co wskazuje lektura tytułu rozprawy, zawierać oceny, diagnozy, ważne wskazówki, które pozwolą partiom politycznym rywalizującym w wyborach dotrzeć z przekazem do wyborców na emigracji.

W mojej ocenie, mimo pochlebnych uwag dotyczących podjęcia przez Autorkę wysiłku przedstawienia tytułowej problematyki, redakcja tytułu rozprawy nie została właściwie przez Nią przemyślana. Tytuł dzieła obarczony jest nie tylko błędami językowymi, ale też metodologicznymi. Użycie sformułowania „Aktywność wyborcza (...). wobec (...)” jest błędne, można by je zastąpić „w odniesieniu do” – nadal jednak wyczuwa się tu pewien niedosyt stylistyczny. Warto by było zastanowić się nad inną wersją tytułu, np. *Aktywność wyborcza polskich emigrantów w Wielkiej Brytanii w odniesieniu do wyborów w Polsce* lub *Polscy emigranci w Wielkiej Brytanii wobec wyborów w Polsce* (ta wersja wydaje się bardziej precyzyjna, zwłaszcza że Autorka pisze raczej o zachowaniach wyborczych niż o aktywności wyborczej). Pod względem językowym najlepszą propozycją byłaby zmiana tytułu na: *Stosunek polskich emigrantów w Wielkiej Brytanii do wyborów w Polsce*. Przy czym w dalszym ciągu pozostaje jeszcze jeden zasadniczy problem – Kandydatka w tytule nie określa cezurę czasowej prowadzonych badań, nie wskazuje też jakie wybory ma zamiar analizować – parlamentarne czy prezydenckie? Pod tym względem tytuł rozprawy jest nieprecyzyjny. Jest to poważny uszczerbek metodologiczny, zwłaszcza że Kandydatka podejmuje się omówienia problematyki tak zmiennej i dynamicznej.

Dysertacja autorstwa Pani mgr Magdaleny Bewicz składa się ze *Wstępu*, trzech części, z których każda podzielona została na rozdziały (w sumie dysertacja liczy ich siedem), *Zakończenia* oraz obszernej *Bibliografii*. Całość uzupełniają: *Spis tabel i Wykresów* oraz *Aneksy*. Struktura wewnętrzna kolejnych rozdziałów jest rozbudowana, a przy tym symetryczna.

Przedstawiona do recenzji rozprawa doktorska posiada przejrzystą strukturę. Układ pracy, z punktu widzenia konstrukcji rozprawy naukowej, jest właściwy i pewnie można by było uznać go za logiczny i koherentny gdyby nie określony przez Kandydatkę tytuł, w którym przedmiotem badań Kandydatka uczyniła zachowania wyborcze, a nie

procesy migracyjne. W rezultacie więc, w mojej ocenie, zbyt obszernie Pani Magister omawia kwestie, które nie stanowią zasadniczego celu pracy. Autorka budując swój projekt badawczy dużą wagę przywiązuje do prezentacji metodologicznych podstaw swojej rozprawy oraz prezentacji jej teoretycznych aspektów, szerszy wykład na ten temat zamieszcza jednak nie we Wstępie, a w dalszej części pracy. Niestety przy określonym przez Kandydatkę tytule rozprawy, który wskazuje że przedmiotem badań Doktorantki jest aktywność wyborcza polskich emigrantów w Wielkiej Brytanii niezrozumiałym dla mnie jako recenzentki pozostaje tak szerokie potraktowanie problematyki migracyjnej. Mgr M. Bewicz w dwóch rozdziałach I części swojej pracy zatytułowanej *Migracje i zagadnienia teoretyczno-definicyjne* na 64 stronach w ujęciu teoretycznym i politologicznym omawia m.in. pojęcie migracji i jej klasyfikacje, teorię czynników *push and pull*, modele migracji, prezentuje problemy badań nad migracjami, teoretyczne aspekty zachowań wyborczych, czy też przeobrażenia w polityce migracyjnej Wielkiej Brytanii. Kolejna część recenzowanego dzieła pt. *Metody badawcze i przedmiot badań* także koncentruje się na analizie procesów migracyjnych w ujęciu empirycznym, omówieniu społeczno-ekonomicznego profilu polskich migrantów. W II części pracy Kandydatka prezentuje metodologiczne podstawy swojej rozprawy, omawia metody i techniki badawcze i ich zastosowanie w badaniu zachowań wyborczych emigrantów, omawia technikę badań sondażowych. III część rozprawy, licząca blisko 50 stron, dotyczy tytułowej problematyki i przedstawia zachowania wyborcze polskich emigrantów w wyborach prezydenckich w 2015 roku. Przygotowana przez Doktorantkę struktura pracy odbiega więc od jej tytułu, nie pozostaje z nim spójna. Sprawia wrażenie, że pierwotnie Doktorantka planowała stworzyć opracowanie na zgoła inny temat, dotyczący procesów migracyjnych do Wielkiej Brytanii. Przy ostatecznej redakcji

tytułu należało zmienić proporcje w przygotowanym projekcie badawczym na rzecz problematyki zachowań wyborczych. Obecnie ostatnia i najważniejsza z punktu widzenia tytułowej problematyki część potraktowana została zbyt pobieżnie, pozostaje jakby „doklejona” do przedłożonego opracowania.

W mojej ocenie mankamentem struktury pracy jest również brak syntetycznych podsumowań, które kończyłyby każdy rozdział, a w których to Autorka rozprawy zawarłaby własne oceny, wnioski i prognozy.

We *Wstępie* recenzowanej dysertacji, zgodnie z politologicznym warsztatem badawczym – Pani Magister określa zamierzenia badawcze rozprawy. Stanowi to w oczywisty sposób ważny atut rozprawy. Kandydatka wskazuje, że zasadniczy cel pracy dotyczy „poznania i zrozumienia mechanizmów podejmowania decyzji przez migrantów w aspekcie wyborczym” (s. 5). Kandydatka stawia cztery hipotezy: 1. „Czynnik edukacyjny wpływa w stopniu najwyższym na partycypację wyborczą”; 2. „Czynnik geograficzny, wyznanie, miejsce pracy nie wpływają na stopień partycypacji, frekwencji wyborczej migrantów polskich”; 3. „Czynnik geograficzny, wyznanie, wiek, płeć, czas pobytu oraz wykształcenie wpływają na orientację polityczną migrantów”; 4. „Wśród społeczności migrantów polskich w Wielkiej Brytanii nie obserwuje się obecności silnych i skategoryzowanych podziałów socjopolitycznych” (s. 6, hipotezy rozwinięte zostają na s. 68–70).

Co należy zauważyć, Doktorantka nie określa granic czasowych dla badań prowadzonych w recenzowanej rozprawie. Stanowi to istotny mankament konstrukcji projektu badawczego i po raz kolejny wpływa także na negatywną ocenę tytułu recenzowanego dzieła.

Ponadto Pani mgr Magdalena Bewicz w celu właściwej wersyfikacji powyższych hipotez stawia pytania badawcze. Czyni to we *Wstępie*, a następnie w rozdziale III na s. 66–68. Pytania postawione przez

Kandydatkę (zdecydowana większość z nich wymaga redakcji językowej) pozwalają scharakteryzować sylwetkę polskiego emigranta, dotyczą też zachowań wyborczych.

Ocenie kwalifikacji badawczych Kandydata do stopnia doktora służy także recenzja powiązania tych elementów z odpowiednio dobranymi metodami. Doktorantka w prowadzonych badaniach sięga po metodę statystyczną w ujęciu jakościowym. Wykorzystuje również metodę komparatystyczną, metodę historyczną (tu rodzą się pewne wątpliwości, bo przecież nie ma jednej metody historycznej), metodę analizy instytucjonalno-prawną, metodę analizy systemowej. Kandydatka korzysta również z techniki badania sondażowego. Ta umiejętność zastosowania metod i technik badawczych w prowadzonych badaniach pozytywnie świadczy o warsztacie badawczym Doktorantki.

Podsumowując wcześniejsze oceny rozprawy doktorskiej mgr M. Bewicz muszę powtórzyć, że struktura pracy nie została do końca przemyślana, najważniejsze metodologiczne i teoretyczne podstawy pracy wyłożone zostały właściwie dopiero w rozdziale 3. W efekcie Kandydatka zbyt często porusza się po wątkach pobocznych, mniej istotnych dla zasadniczych rozważań. Rozbudowuje przesadnie te części dysertacji, które dotyczą zjawiska migracji i teorii z nim związanych (te zaburzone proporcje widać już w części I pracy, w której nt. migracji, polityki migracyjnej informacje zawarte są na 33 stronach tekstu, podczas gdy zachowania wyborcze Autorka omawia na 7 stronach. W całej dysertacji rozważania dotyczące migracji znajdują się na blisko 70 stronach, a refleksje poświęcone zagadnieniom metodologicznym na kolejnych 70. Powstaje chaotyczny przekaz, który wprowadza czytelnika w błąd, wywołuje wątpliwości co do zasadniczego kierunku rozważań. Tego rodzaju ucieczki w wątki poboczne są zresztą stałym elementem opowieści Doktorantki. Dla potwierdzenia tego zarzutu wystarczy choćby zauważyć, że wyróżnienie i omówienie użytych w pracy metod

i technik badawczych znalazło swe rozwinięcie aż na 27 stronach tekstu! (s. 70–97).

Niezwykle istotny, z punktu widzenia zamierzeń badawczych Doktorantki, jest rozdział 5. rozprawy. Poświęcony on został omówieniu badania sondażowego w ujęciu teoretycznym. Jest to szczegółowe studium – nawet zbyt obszerne – dotyczące tego zagadnienia. W kilku miejscach Kandydatka przywołuje wyniki badań prof. Mikołaja Cześnika (np. s. 161), nie znajduje to jednak potwierdzenia w odsyłaczach.

Najważniejszą częścią rozważań Autorki stanowi prezentacja i analiza danych pozyskanych w wyniku badania sondażowego. Dzięki badaniom własnym Kandydatka zdecydowanie wzmacnia empiryczną warstwę rozprawy. Podjęcie tego rodzaju próby, która służyć ma weryfikacji postawionych hipotez, należy ocenić pozytywnie. Wzmacnia ona bowiem empiryczną stronę rozprawy, przy czym niewątpliwie dokonywanie szerszych analiz, konstruowanie pełnego obrazu zachowań wyborczych Polaków na emigracji w oparciu o próbę liczącą 123 osoby oraz 71 kwestionariuszy ankiet nie pozwala na wyciąganie daleko idących wniosków i formułowanie prognoz. Trudno uznać, że jest to próba reprezentatywna.

Niewątpliwym walorem recenzowanej rozprawy doktorskiej jest to, że rozważania Pani Magister oparte zostały na zróżnicowanej, liczącej kilkadziesiąt stron (s. 225–242) bazie źródłowej, w dużej części anglojęzycznej. Autorka krytycznie analizuje źródła prawa, przy czym w Bibliografii nie przyjmuje właściwej systematyki wyliczenia aktów prawnych, nie stosuje podziału w uwzględnieniem układu, którego kryterium opiera się na randze aktu oraz jego dacie przyjęcia. Doktorantka wykorzystuje także opracowania o charakterze syntetycznym i teoretycznym w postaci monografii i artykułów. Sięga też po prace mające bardziej praktyczną naturę. Kandydatka analizuje także zasoby Internetu. Na bazę źródłową pracy nie składają się niestety

- uważam to za mankament pracy - artykuły z tygodników opinii oraz dzienników.

Zasadniczą część rozważań zaprezentowanych *Zakończeniu* powinny stanowić odpowiedzi na postawione pytania. W mojej ocenie, mimo że pewne części pracy wskazują na to, iż Kandydatka posiada umiejętność formułowania ocen, w tej części pracy Pani Magister wspomnianej biegłości nie dowodzi. *Zakończenie* nie zawiera bowiem syntetycznego podsumowania, którego treść bezpośrednio odnosiłaby się do postawionych pytań badawczych, które prezentowałoby ogólnie ujęte wnioski i prognozy.

Strona | 8

Powyżej wyliczone mankamenty rozprawy dotyczą warstwy merytorycznej i językowej. Wskazując na pozytywne strony recenzowanego opracowania autorstwa Pani mgr Magdaleny Bewicz w szczególności należy pozytywnie ocenić rozdział 6. i 7., w których to Kandydatka omawia wyniki wyborów prezydenckich. Przy tej okazji prezentuje także wyniki badań dotyczące frekwencji wyborczej, deklarowanej orientacji politycznej, determinantów zachowań wyborczych Polaków w Wielkiej Brytanii. Autorka wykorzystuje metodę analizy komparatystycznej do prezentacji problematyki frekwencji wyborczej, lojalności wyborczej oraz zachodzących w procesach wyborczych zmian porównując wybory prezydenckie z 2010 roku i 2015 roku. Ponadto podjęcie samego tematu badań należy uznać za ambitne zadanie, które postawiła sobie Doktorantka. Jak trafnie bowiem zauważa „badanie zachowań wyborczych wśród emigrantów, choć jest procesem trudnym, pozwala na określenie stopnia identyfikacji mniejszości z krajem pochodzenia, jak również świadomości politycznej. Umożliwia zbadanie kultury wyborczej wśród wyjeżdżających z kraju i występowanie socjopolitycznych podziałów wśród emigrantów” (s. 55). Te części pracy warto byłoby z całą pewnością mocniej

rozbudować wprowadzając więcej elementów ocennych i prognostycznych.

Lektura pracy Pani Magister skłania do zadania kilku pytań. Ciekawe jest dla mnie, jak Kandydatka określiłaby profil polskich wyborców w Wielkiej Brytanii i w związku z tym jaka jest Jej prognoza dotycząca zachowań wyborczych w kolejnych wyborach prezydenckich. Odwołując się też to wyżej zacytowanej opinii Doktorantki interesująca byłaby ocena wspomnianego stopnia identyfikacji z krajem i istniejących wśród emigracji podziałów politycznych. Na stronie 78 rozprawy Kandydatka pisze: „Nauki polityczne jako odłam nauk humanistycznych (...)”. W tym miejscu naturalnie rodzi się pytanie o to jak Pani Magister postrzega miejsce dyscypliny, którą reprezentuje.

* * *

Podsumowując, podjęty w rozprawie doktorskiej Pani mgr Magdaleny Bewicz problem badawczy uznaję za wartościowy w sensie poznawczym. W mojej ocenie jest on również istotny dla praktyki politycznej. Aparat naukowy – mimo wskazanych wcześniej błędów i uszczerbków – stosowany jest przez Autorkę zgodnie z normami, spełnia podstawowe wymagania. Ponadto opracowanie opatrzone zostało dużą liczbą różnego rodzaju adekwatnych przypisów.

3. Uwagi i sugestie dotyczące rozprawy doktorskiej

Warstwa formalna recenzowanej pracy nie stanowi najmocniejszej strony recenzowanej dysertacji. W moim przekonaniu konieczna jest gruntowna korekta językowa, interpunkcyjna rozprawy.

Poprawy i wygładzenia językowego wymagają m.in. (poniższe wyliczenie ma jedynie charakter przykładowy):

- konsekwentne ignorowanie właściwego zapisu wyrazów pisanych łącznie, jest np. „zagadnienia teoretyczno – definicyjne”, „charakterystyka społeczno – ekonomiczna” (patrz m.in. Spis treści);
- błędy ortograficzne, np. s. 66: „emigrantów Polskich”, s. 224: „nie posiadających”, „nie uczących się” – powinno być nieposiadających, nieuczących się; s. 210, 221: „Ponad to” zamiast „Ponadto” itd.;
- w pracy nie ma jednolitego warsztatu dotyczącego konstrukcji przypisów, np. przypis 51 ze strony 22 i przypis 48 z tej samej strony, gdzie Kandydatka nie podaje roku wydania czasopisma. Brak roku wydania czasopism jest zresztą stałym problemem warsztatowym Kandydatki, np. strona 24 przypis 57, strona 25 przypis 62 itd. Ponadto Doktoranta niekonsekwentnie zapisuje tytuły cytowanych opracowań – raz czynni to kursywą, innym razem bez niej, np. strona 43 przypis 125 i 129. Dodatkowo błędy pojawiają się w zapisie tytułów czasopism – do periodyków Kandydatka odsyła tak kursywą (np. strona 43 przypis 125), jak i w cudzysłowie (np. strona 24, przypis 57). Niekiedy mgr M. Bewicz zapomina podać numery stron w przypisach, np. przypis 360 ze strony 211;
- pod względem językowym – o czym była mowa wcześniej – rozprawa jest na słabym poziomie. Oto przykłady: „Migracje jako zjawisko ludnościowe, postrzegane za formę adaptacji...”. (s. 3), „Osoby należące do tej grupy, odznaczają się cechą reagowania na określone kwestie w momencie osiągnięcia przez nich największego zainteresowania, tym samym, grupy poparcia wśród społeczeństwa” (s. 48); „Podatność partii na zmiany w opinii publicznej to kolejna konsekwencja głosu opinii obok dużego stopnia niepewności, co do ostatecznego wyniku wyborów” (s. 50); „Wówczas dochodzi do modyfikacji zachowań wyborców przez

odpowiedni dobór kwestii istotnych poprzez partię polityczną. Wówczas dochodzi do pojawienia się czynnika głosu opinii, ponieważ w tym konkretnym momencie, większość elektoratu będzie identyfikować się ze sprawą, jemu najbliższą” (s. 51); „Celem poznawczym jest pozyskanie wiedzy o elektoracie, jego specyfice, ewolucji, jak również wiedzy dla konkretnych partii politycznych (s. 65). „Struktur niniejszej dysertacji oraz specyfik zaproponowanego badania empirycznego... (s. 73); „Wyniki i dyskusja wyników” – tak brzmi tytuł rozdziału 6.; „Wybory Prezydenta RP w 2015 roku odbyły się zgodnie z założeniami Konstytucji RP...”, s. 169; „Długość pobytu na emigracji zwiększa odsetek liczebny osób....”, s. 194; „Kampania wyborcza 2015 na emigracji, zwłaszcza w Wielkiej Brytanii nie zapisała się jako spektakularna.”, s. 196; „Innymi słowy, „lepsza jakość wyjeżdżających Polaków do Wielkiej Brytanii po 2008 roku idzie jest kompatybilne ze zmianą preferencji wyborczych.”, s. 212;

- dość przypadkowe stosowanie w całej pracy znaków interpunkcyjnych – jest ich za dużo, pojawiają się też w przypadkowych miejscach;
- używanie w rozprawie doktorskiej kolokwializmów, nawet jeżeli przejętych od dziennikarzy, nie jest atutem pracy, np. s. 212: „Innymi słowy, „lepsza jakość” wyjeżdżających Polaków do Wielkiej Brytanii po 2008 roku idzie jest kompatybilne ze zmianą preferencji wyborczych” – sens zdania jest także trudny do uchwycenia. Strona 97: „Do jednego z *oldschool’owych* bardziej znanych narzędzi a zarazem znajdujących szerokie zastosowanie w procesie badawczym należy ankieta, należąca do grupy badań sondażowych, zwanych także *survey’owymi*”.
- pisownia wyrażenia „brexit” wielką literą – podczas gdy prof. Andrzej Markowski trafnie argumentuje, że właściwsze w tym wypadku jest zastosowanie małej litery. Podobne stanowisko zajmuje poradnia językowa PWN: „Pisownia słowa oznaczającego wyjście Wielkiej Brytanii ze struktur UE wielką literą nie ma

uzasadnienia – nie jest to nazwa własna, a nazwy wydarzeń historycznych (a także: procesów itd.) piszemy małymi literami. Wbrew nawykowi dziennikarskiemu należałoby więc upowszechnić zapis *brexit*”, Katarzyna Kłosińska, Uniwersytet Warszawski (<https://sjp.pwn.pl/poradnia/haslo/Piszmy-brexit;17670.html>, data dostępu 24.08.2019).

Ponadto:

- Kandydatka nie rozróżnia zastosowania łącznika i półpauzy – na tym poziomie wydaje się to zaskakujące.
- Przy nazwiskach z dwoma inicjałami imienia po pierwszym inicjale niepotrzebny przecinek np. M., J. Miller (s. 20).
- Apostrofy przy odmianie nazwisk obcych używamy tylko wtedy, gdy obok siebie pojawiają się dwie samogłoski, a nie spółgłoska i samogłoska, np. teoria R. Chiswicka, a nie Chiswick’a.
- Brak odstępu między inicjałem imienia a nazwiskiem autora w przypisach, np. rozdział drugi, strona 41 od przypisu 120.
- Strona edytorska pracy jest poprawna – pojawiają się kolorowe wykresy, przy czym wykres 6.3. ze s. 181, w którym Doktorantka prezentuje dość istotne z punktu widzenia pracy dane jest słabo czytelny.

Razi także to, że Kandydatka używa wobec siebie zamiennie określenia Autor i Autorka (patrz np. s. 136). Zdarza Jej się również stosować raz formę bezosobową, czasem używa pierwszej osoby. To wywołuje duży chaos i przeszkadza czytelnikowi poznać narratora. Błędem jest zamienne stosowanie pojęć, które tożsame nie są, np. aktywność wyborcza – zachowania wyborcze (definicja została podana na s. 47), państwo – kraj, migracja – emigracja. Mimo że Kandydatka w pracy zwraca uwagę, że pojęcia te są równoważne, nie stosuje ich precyzyjnie tak w tytułach, jak i w podejmowanych rozważaniach. W rozprawie pojawiają się też inne problemy z właściwą operacjonalizacją stosowanych pojęć, które wymagają korekty, np. dotyczące terminu „mniejszość polska”. Co więcej, na s. 26

omyłkowo podano informację dotyczącą zmniejszenia się liczby ludności na ziemi do 450 mln. Na s. 62–63 Doktoranta pisze o szefie Rady UE sugerując, że to on prowadził rokowania w sprawie brexitu, podczas gdy kompetencje w tym zakresie przede wszystkim realizował przewodniczący Rady Europejskiej. Z kolei w *Zakończeniu* na s. 222 dysertacji Doktorantka pisze „o Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej”, jest to ewidentne nieprecyzyjne stwierdzenie. W skład Wielkiej Brytanii wchodzi Anglia, Walia i Szkocja położone na wyspie Wielka Brytania oraz Irlandia Północna, oficjalna nazwa państwa to natomiast Zjednoczone Królestwo Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej (ang. *United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland*).

4. Wniosek końcowy

Recenzowana dysertacja Pani mgr Magdaleny Bewicz zatytułowana ***Aktywność wyborcza polskich emigrantów w Wielkiej Brytanii wobec wyborów w Polsce*** – mimo powyżej wskazanych mankamentów i uszczerbków – jest opracowaniem spełniającym merytoryczne kryteria rozpraw doktorskich określone w art. 13 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. nr 65, poz. 595, z późn. zmianami).

Wnoszę zatem o dopuszczenie Pani mgr Magdaleny Bewicz do kolejnych etapów przewodu doktorskiego.

Joanna Marszałek-Kawa

